

Observații asupra procesului de evaluare al competiției de proiecte din cadrul programelor *Resurse Umane și Idei, desfășurată în anul 2012*

Documentul de față sintetizează cele mai importante observații și concluzii desprinse din experiența organizării în anul 2012 a procesului de evaluare pentru următoarele trei instrumente de finanțare: *Proiecte de Cercetarea Exploratorie (IDEI-PCE)*, *Proiecte de Cercetare pentru stimularea constituirii de tinere echipe (RU-TE)* și respectiv *Proiecte de Cercetare Postdoctorală (RU-PD)*.

Propunem ca acest document să constituie un punct de plecare pentru îmbunătățirea procesului de evaluare pentru competițiile ce urmează a fi lansate. Astfel, documentul este structurat în trei părți: (I) *puncte forte* ale procesului de evaluare (II) *dificultăți întâmpinate* și (III) o serie de *recomandări* pentru îmbunătățirea procesului de evaluare.

I. Puncte forte

1. Evaluarea a fost realizată în proporție de 93% cu *experți internaționali*. În viziunea CNCS acest lucru este benefic din mai multe motive: (a) reduce semnificativ suspiciunile legate de obiectivitatea evaluării, (b) face cunoscut cercetătorilor din alte țări sistemul de cercetare din România, (c) face cunoscut cercetătorilor din România practicile evaluărilor internaționale, (d) racordează fiecare domeniu la propria comunitate de cercetători.
2. Unul dintre cele mai apreciate elemente de noutate a fost introducerea fazei de “răspuns al aplicantului” (*rebuttal*), după ce au fost întocmite rapoartele individuale, dar înaintea începerii fazei de consens. În acest fel, aplicantul are posibilitatea de a sesiza eventuale scăpări și/sau confuzii de evaluare la momentul în care acest lucru poate avea influența maximă.
3. Membrii panel-urilor au transmis un număr mare de mesaje, prin care au salutat cu entuziasm utilizarea unui *panel internațional* ca for suprem de arbitraj al divergențelor de evaluare. În plus, a fost extrem de apreciată transparența și rigoarea procesului de evaluare în ansamblul său. Procedura de desfășurare a panel-ului, dublată de alegerea unor membri de panel cu reputație științifică incontestabilă, a permis eliminarea erorilor de evaluare primară, care nu ar fi putut fi corectate prin aplicarea unor simple formule matematice, de mediere între punctajele acordate de către evaluatorii primari.
4. Procesul de selecție a experților a avut în premieră atât o componentă *cantitativă*, cât și una *calitativă*. Într-o primă fază (cea cantitativă), potențialii experți au fost selectați din baza de date *Web of Science* pe baza unui algoritm informatic, asigurându-se ca fiecare evaluator respectă, în termeni bibliometrici, dublul standardelor minimale de eligibilitate prevăzute pentru directorul de proiect și pentru experții folosiți în competiția precedentă (2011). În a doua fază (cea calitativă), experții înscriși în platformă au fost triați de către membrii comisiilor de specialitate ale CNCS (cu evitarea conflictelor de interese), folosindu-se criterii calitative. Prin

acest demers am dorit să ne asigurăm că dincolo de indicatorii bibliometrici de nivel ridicat, experții folosiți au într-adevăr experiența și maturitatea științifică necesare pentru o astfel de evaluare. Criteriile calitative avute în vedere au fost: timpul scurs de la susținerea tezei de doctorat (nu s-au acceptat evaluatori fără doctorat), poziția curentă ocupată (s-a ținut cont și de prestigiul academic al instituției), experiența anterioară în evaluare, experiența anterioară în conducerea de granturi de cercetare, impactul real al publicațiilor (ex. prin numărul de citări) etc. Considerăm că baza de experți rezultată din trierea calitativă a acestora, coroborată cu dublarea standardelor cantitative este unul dintre marile câștiguri ale acestei competiții; prin urmare, recomandăm folosirea acestei baze de date cu experți internaționali ca punct de pornire pentru competițiile viitoare.

5. Pachetele de informații în forma actuală au fost supuse unui *proces de consultare a comunității științifice* în luna ianuarie 2012. Contribuțiile celor care au răspuns acestui demers au fost analizate cu toată seriozitatea și dezbătute în cadrul CNCS. Ca urmare a acestui proces de consultare a rezultat o serie de îmbunătățiri față de pachetul pus în dezbatere, cele mai importante dintre acestea fiind: (i) simplificarea fișei de evaluare și (ii) optimizarea procedurii de evaluare.
6. Criteriile de eligibilitate au fost modificate față de competiția 2011, în toate acele domenii unde s-au constatat cutume de publicare diferite, astfel:
 - Medicină, prin introducerea ultimului autor între autorii principali;
 - Informatică, prin luarea în considerare a unui criteriu alternativ bazat pe citări;
 - Științe umaniste prin utilizarea rezultatelor evaluării revistelor și editurilor românești din domeniul respectiv.
7. Această competiție nu s-ar fi putut finaliza cu succes fără implicarea totală și profesionistă, a personalului UEFISCDI. Această dedicare excepțională a fost forța motrice a întregului proces de evaluare.

II. Dificultăți

Din analiza contestațiilor depuse s-au identificat următoarele dificultăți:

1. Evaluări argumentate superficial. Au fost menționate situații ale unor proiecte cu punctaje medii (în jurul scorului “3-Good”) cu scoruri slab argumentate, dar consensuale. Acestea s-au datorat faptului că unii evaluatori au interpretat recomandarea din *Ghidul Evaluatorului* referitoare la evidențierea punctelor slabe, atunci când punctajul acordat era 3 sau 4, preferând să-și argumenteze nota prin nivelul de entuziasm al comentariilor. Astfel, o serie de aplicanți au reclamat în contestații neacordarea notei maxime pe un anumit criteriu, deși nu au fost formulate critici explicite.
2. În timpul fazei de consens, comunicarea între evaluatori a fost slabă în anumite cazuri. Au fost menționate situații în care evaluatorii nu au mai dorit să răspundă, păstrându-și comentariile inițiale, sau au răspuns lapidar mesajelor raportorilor. Această problemă ar putea fi remediată prin introducerea unui sistem automat de trimitere de mesaje din platforma, prin care evaluatorii să fie înștiințați în timp real de stadiul evaluării și de eventuale solicitări ale celorlalți evaluatori sau ale raportorului de a interveni pentru clarificări și consens.

Este important de menționat că neajunsurile semnalate se înscriu, atât ca număr cât și în conținut, în registrul normal de dificultăți inerente întâmpinate în organizarea unei competiții de o asemenea complexitate și nu au influențat rezultatele competiției, ierarhia finală a proiectelor fiind stabilită, conform Pachetului de Informații, de către experții din străinătate, în urma dezbaterilor din fiecare panel.

III. Recomandări

1. Considerăm că următoarele principii ar trebui păstrate și consolidate:

- Folosirea în proporție cât mai mare (100% dacă este posibil) a evaluatorilor din țări cu tradiție în cercetare (UE, SUA, Japonia). În plus, acolo unde sunt folosiți experți români, considerăm că este esențială păstrarea regulii de majoritate a experților străini (ex. 2 străini + 1 român).
- Organizarea panelurilor de experți, ca a doua fază a evaluării. Panelul are rolul de a arbitra acolo unde nu s-a întrunit consensul și de a valida ierarhia finală. De asemenea, considerăm importantă asigurarea legăturii între cele două faze ale evaluării prin intermediul membrilor panelului care în faza de evaluare individuală joacă și rolul de raportor, adică responsabil cu redactarea raportului de consens (și implicit moderatorul discuțiilor pentru atingerea consensului).
- Existența fazei de „*rebuttal*” (răspunsul applicantului) și desfășurarea acesteia înaintea redactării raportului de consens.
- Încurajarea cercetătorilor să aplice pentru instrumente corespunzătoare stadiului actual al carierei (prin folosirea de standarde științifice de eligibilitate, sau prin aplicarea în două trepte).
- Încurajarea unei strategii de publicare în care să se pună accentul pe calitate (impact) și nu pe cantitate (prin monitorizare, limitarea listei de publicații la cele mai semnificative 5-10 publicații din ultimii 5-10 ani).
- Deschiderea competiției către cercetători din străinătate/diaspora care sunt dispuși să conducă proiecte de cercetare în România, cu condiția ca printr-o monitorizare atentă să se verifice prezența lor consistentă în cadrul instituției gazdă.

2. Problema evaluărilor superficiale ar putea fi remediată prin folosirea corelată a următoarelor măsuri:

- a. Implicarea mai activă a *ofițerilor de proiect*, ca mecanism suplimentar de detecție a unor inadvertențe / discrepante *formale* în fișele de evaluare individuală. Ne referim aici la situații în care:
 - *răspunsul applicantului* face referire la erori factuale de evaluare, erori ce nu sunt corectate în fișa de evaluare
 - există discrepante flagrante între tonul general al comentariilor și punctajul acordat, inclusiv absența identificării punctelor slabe în cazul unui punctaj scăzut.
- b. Extinderea cu o zi a ședințelor de panel pentru a permite membrilor acestuia să acorde mai mult timp de discuție și proiectelor consensuale.
- c. Introducerea unui mecanism de marcarea în platformă a experților care au tratat cu superficialitate evaluarea (ex. au întârziat excesiv închiderea fișelor, au comunicat slab etc.). În acest fel se va putea realiza o rafinare sistematică a listei de experți

3. Durata totală a procesului de evaluare trebuie extinsă, mai ales ținând cont de faptul că perioada de evaluare se suprapune peste vacanța de vară. Comprimarea unui proces de evaluare în 4 faze (individuală, rebuttal, consens, panel) într-un interval mai scurt de 9 luni se răsfrânge negativ asupra calității rezultatelor evaluării. Extinderea duratei de evaluare ar avea următoarele consecințe pozitive:

- a. ar face fezabilă introducerea etapei de verificare a fișelor individuale și a rapoartelor de consens de către *ofițerii de proiect*.
 - b. ar oferi mai mult timp pentru comunicarea între experți și raportori absolut necesară în faza de consens.
 - c. ar oferi o zonă tampon între termenul limită pentru încheierea etapei de consens și cea de panel, ceea ce ar permite ca planificarea concretă (la nivel de zi) a ședințelor de panel să se facă încă de la începutul perioadei de evaluare. Planificarea cu multe luni înainte a ședințelor de panel mărește șansele de a atrage cei mai buni experți, și scadele și costurile de transport, permitând achiziționarea din timp a biletelor de avion.
4. Personalul UEFISCDI a trebuit să facă față (în momentele de vârf) unui volum de muncă excesiv. Având în vedere acest aspect recomandăm căutarea unor formule prin care personalul UEFISCDI implicat în procesul de evaluare să poată fi suplimentat, cel puțin pe perioadele de vârf ale procesului de evaluare.
 5. Recomandăm modificarea cerinței de „normă întregă”, prin impunerea unui interval de timp minim pe care directorii de proiect din străinătate să-l petreacă în România, sau, eventual, prin impunerea cerinței de ”normă de bază” în România. Aceasta este o practică frecventă în cadrul competițiilor de proiecte de cercetare, inclusiv la nivelul Comisiei Europene.
 6. Recomandăm extinderea bazei de experți, cu oameni propuși de către directorii actualelor proiecte câștigătoare. Desigur, aceștia ar trebuie trecuți prin filtrele cantitative și calitative menționate mai sus
 7. Recomandăm ca negocierea bugetelor contractate să fie realizate de către comitete de experți CNCS-UEFISCDI.
 8. Recomandăm monitorizarea atentă a proiectelor în desfășurare de către comisii alcătuite din experți în domeniu, cu evitarea conflictelor de interese. În plus, recomandăm implicarea paneliștilor/expertiilor străini în monitorizarea proiectelor (cel puțin la PCCE).
 9. Susținem verificarea mai riguroasă a cazurilor de plagiat în propuneri, precum și cazurile de proiecte depuse simultan cu conținut plagiat. În acest sens recomandăm achiziția de către UEFISCDI a unui software performant anti-plagiat (ex. Turnitin).